

Møre og Romsdal
fylkeskommune

En tydelig medspiller

Arkeologisk rapport 2016:
Veбенstad boligområde

Nerøien, gbnr. 67/4 i Averøy kommune

Eirin Husby Frey

Innhold

Forord	6
1. Sammendrag	1
2. Bakgrunn og formål med undersøkelsen	1
2.1 Kulturhistorisk riss	2
3. Området	4
4. Strategi og metode	6
4.1 Visuell overflaterregistrering	6
4.2 Maskinell sjakting	6
4.3 Manuell prøvestikking	6
5. Undersøkelsen	7
5.2 Prøvestikk	7
5.3 Sjakter	7
5.4 Dokumentasjon	8
6. Resultat og konklusjon	9
7. Litteraturliste	10
8. Fotoliste	11

Figurliste

Figur 1. Plankart.	1
Figur 2. Kart over automatisk fredete kulturminner i nærheten av planområdet.	2
Figur 3. Skaftthullsøks funnet på gården Vebenstad.	3
Figur 4. Oversiktskart.	4
Figur 5. Flyfoto over planområdet.	4
Figur 6. Strandlinjekurve for Vebenstad i Averøy kommune etter skjema utarbeidet av David N. Simpson, mars 2001 (jfr. Svendsen & Mangerud 1987, Bondevik, Svendsen og Mangerud 1998).	5
Figur 7. Kart over sjakter og prøvestikk.	7
Figur 8. Sjakter 1-3. Sett mot nord. Foto: Eirin Husby Frey	8
Figur 9. Kart fra 1870 over Nedre Bådalen viser eldre veisituasjon. Hentet fra www.kartverket.no	9

Forord

Et *kulturminne* er et spor etter menneskelig liv og virke i vårt fysiske miljø, for eksempel en bygning, en vei, et gravminne, en steinalderboplass, ei kokegrop eller et jernvinneanlegg. Det kan også være steder det knytter seg historiske hendelser, tro eller tradisjoner til. Kulturminnene representerer både uerstattelige kilder til kunnskap om fortidige samfunn, og en ressurs for opplevelse og bruk – i dag og i fremtiden.

Kulturminner fra forhistorisk tid og middelalder (eldre enn 1537) er *automatisk fredet* i kraft av sin høye alder, jfr. Kulturminneloven § 4. Fra tida før skriftlige kilder, er de materielle levningene de eneste kildene til å forstå menneskene og det samfunnet de levde i.

Kulturminner fra nyere tid (yngre enn 1536) kan også ha høy verdi. Særlig verdifulle kulturminner kan bli *vedtaksfredet*, jfr. Kulturminneloven §§ 15 og 19. Alle typer kulturminner og kulturmiljø kan dessuten bli vernet som hensynssoner, jfr. Plan og bygningsloven § 11-8.

HOVEDPERIODE	UNDERPERIODER	14C-ÅR (før nåtid)	KALENDERÅR
Eldre steinalder	Tidligmesolitikum	10020 – 8900 b.p.	9500 – 8000 f.Kr.
	Mellommesolitikum	8900 – 7690 b.p.	8000 – 6500 f.Kr.
	Senmesolitikum	7690 – 5230 b.p.	6500 – 4000 f.Kr.
Yngre steinalder	Tidligneolitikum	5230 – 4700 b.p.	4000 – 3300 f.Kr.
	Mellomneolitikum A	4700 – 4100 b.p.	3300 – 2600 f.Kr.
	Mellomneolitikum B	4100 – 3800 b.p.	2600 – 2300 f.Kr.
	Senneolitikum	3800 – 3500 b.p.	2300 – 1800 f.Kr.
Bronsealder	Eldre bronsealder	3500 – 2900 b.p.	1800 – 1100 f.Kr.
	Yngre bronsealder	2900 – 2440 b.p.	1100 – 500 f.Kr.
Eldre jernalder	Førromersk jernalder	2440 – 2010 b.p.	500 f.Kr. – 0
	Eldre romertid	2010 – 1840 b.p.	0 – 200 e.Kr.
	Yngre romertid	1840 – 1680 b.p.	200 – 400 e.Kr.
	Folkevandringstid	1680 – 1500 b.p.	400 – 570 e.Kr.
Yngre jernalder	Merovingertid	1500 – 1210 b.p.	570 – 780 e.Kr.
	Vikingtid	1210 – 1000 b.p.	780 – 1030 e.Kr.
Middelalder	Middelalder		1030 – 1536 e.Kr.
Nyere tid	Nyere tid		1537 e.Kr. –

Da kun et fåtall av alle kulturminner er kjent, er kulturminneforvaltninga avhengig av arkeologiske registreringer for å kunne uttale seg til plan- og byggesaker, jf.

Kulturminneloven §§ 8 og 9. Ved eventuelle funn av automatisk freda kulturminner, kan søker enten forsøke å tilpasse planene slik at disse ikke kommer i konflikt med tiltaket, eller søke om dispensasjon fra lovverket. Ved et eventuelt dispensasjonsvedtak kan det bli stilt vilkår om arkeologisk utgravning før iverksetting av tiltaket, for slik å sikre at kunnskapen ikke går tapt for fremtidige generasjoner.

1. Sammendrag

Den arkeologiske undersøkelsen ble foretatt på Nerøien gbnr. 67/4 i Averøy kommune, i forbindelse med reguleringsplan for Vebenstad boligområde.

Feltarbeidet ble utført av Eirin Husby Frey 20-21.06.2016, og rapporten ble ferdigstilt 17 oktober 2016. Totalt ble det brukt 4,5 dagsverk på saken.

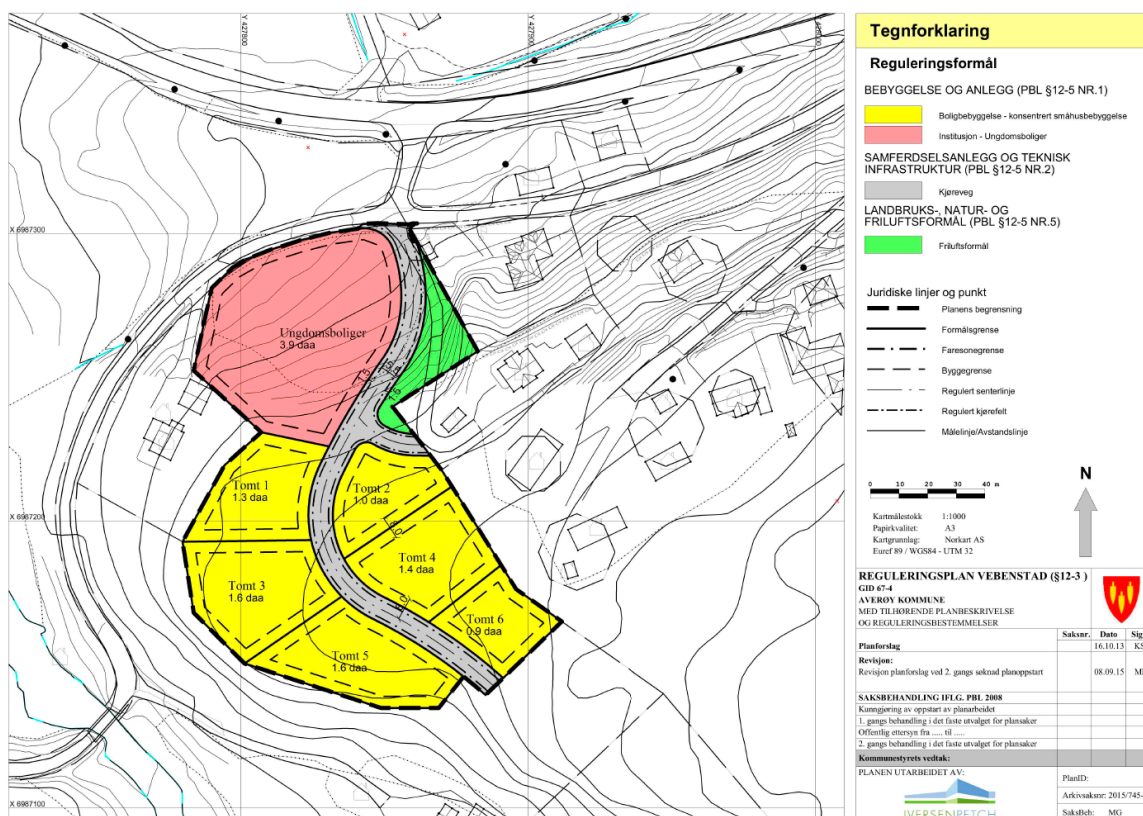
Av metoder ble det benyttet visuell overflaterregistrering, maskinell sjakting og manuell prøvestikking. Det ble ikke gjort funn av automatisk freda kulturminner.

2. Bakgrunn og formål med undersøkelsen

Bakgrunnen for denne arkeologiske registreringa er reguleringsplan for Vebenstad boligområde. Formålet med planprosessen er å tilrettelegge for bygging av ca. 6 eneboliger og ca. 4 konsentrerte småboliger med felles avløpssystem, etablering av felles lekeplass og utbedring av adkomstvei.

Før planarbeidet kunne godkjennes ble det stilt krav om arkeologisk registrering.

Formålet med registreringa var å undersøke forholdet mellom planarbeidet og eventuelle automatisk freda kulturminne, jf § 9 i kulturminne loven av 9. juni 1978.

Figur 1. Plankart.

2.1 Kulturhistorisk riss

Nerøien er et bruk utskilt fra gården Vevenstad gnr. 67. Gårdsnavnet “Vevenstad” stammer ifølge O.Rygh fra mannsnavnet *Vebjørn* og er nevnt første gang i skriftlige kilder i 1559.

b.13,

s.332

67. *Vevenstad*. Udt. *vébæ1nnsta* (af nogle hørt -*bei1nsta*). --
Vibenstad NRJ. II 67. *Webenstad* 1559. *Wepensta* 1590.
Weben-
stad 1643. 1667. *Wæbenstad* 1723.

**Vébjarnarstaðir, af det i MA. temmelig alm. Mandsnavn Vé-*
bj&bmaapeno;rn (PnSt. S. 276).

At det har vært aktivitet på og rundt gården også før 1500-tallet vitner flere gravminner om (Askeladden ID92268, ID92267 og ID92269).

Figur 2. Kart over automatisk fredete kulturminner i nærheten av planområdet.

En oversikt over fredete kulturminner er å finne på www.kulturminnesok.no, eller som wms-tjeneste i andre nettportaler (f.eks. www.gislink.no).

Fra Vebenstad er det innlevert flere førreformatoriske funn til Vitenskapsmuseet i Trondheim:

- **T3503** Tveegget kniv/spydspiss av flint. Funnet i en ur på gården Vebenstad.
- **T5690/5691** 2 (4) meisler i sandstein. Funnet ved graving av kjeller på gården Vebenstad.
- **T15133** Fals til spydspiss av jern. Funnet på Vebenstad.
- **T8950** Skafthullsøks i stein. Funnet på Vebenstad, trolig i en myr.

Figur 3. Skafthullsøks funnet på gården Vebenstad.

En oversikt over gjenstander som er innlevert til museum er tilgjengelig på www.unimus.no/arkeologi. En del av disse er også kartfestet og fotografert.

3. Området

Figur 4. Oversiktskart.

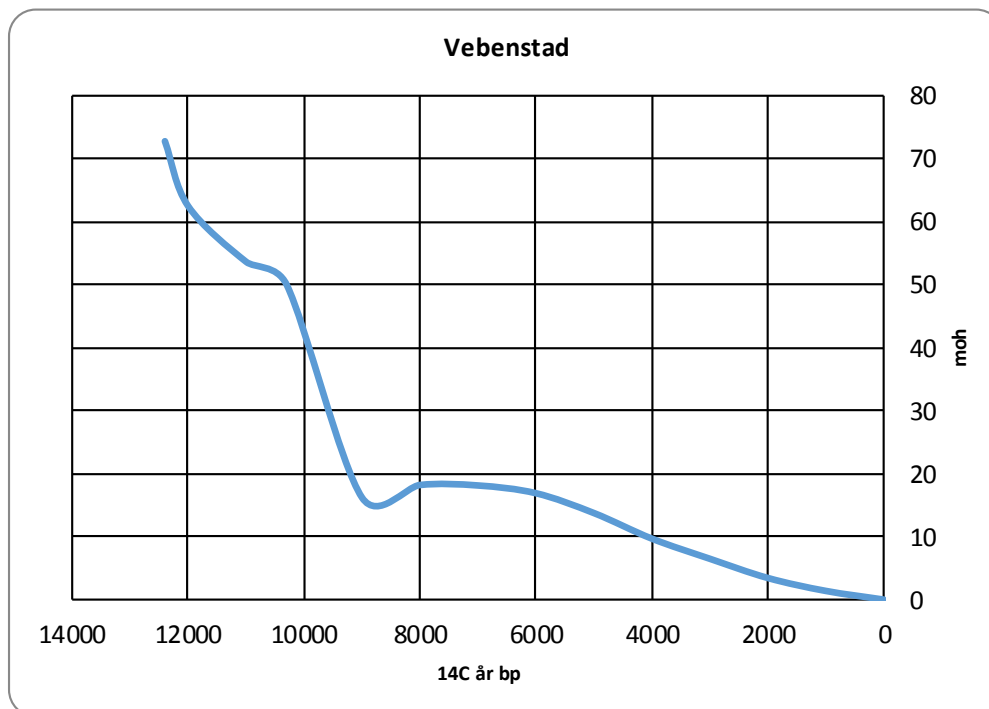
Planområdet ligger på Vevenstad i Båtdalen, innerst inne i Bafjorden, omtrent midt på Averøya. Det undersøkte området omfatter toppen av en liten kolle med høyeste punkt 45 moh. og ei dyrkamark på nordsiden av kollen, ca. 10-20 moh. Planområdet grenser til Båtdalsveien i nord og vest, og et boligfelt i øst. I sør er avgrensningen gitt av en bratt skråning ned mot småbruket Nerøien. Terrenget skråner også kraftig ned i vest, mens det i nord har en slakere helling. I øst stiger terrenget ytterligere, til ca. 61 moh. På toppen av kollen har det tidligere vært barskog, men denne var ryddet da undersøkelsen fant sted. Marka bar preg av å ha ligget brakk en stund og var delvis gjengrodd med ung løvskog i ytterkant.

Figur 5. Flyfoto over planområdet.

Som følge av havstigning (transgresjon) og landheving (regresjon) har havnivået endret seg gjennom hele forhistorien. Da isen begynte å smelte etter siste istid steg havet relativt raskt, men samtidig begynte også landet å heve seg på grunn av mindre trykk fra isen. Resultatet ble en påfølgende regresjon. I Møre og Romsdal ligger de førhistoriske strandlinjene derfor generelt høyere enn dagens havnivå, men utviklingen er forskjellig fra område til område.

David Simpson ved Bergen museum har utarbeidet et program som gjør det mulig å skrive ut lokale strandforskyvingsdiagram. Kurvene er basert på arbeid av Stein Bondevik, John Inge Svendsen og Jan Mangerud fra 1998. Om en forutsetter at fangstfolk i steinalderen bosatte seg nær sjøen, kan lokale strandlinjekurver både benyttes til å vurdere funnpotensial i et område og til å datere eventuelle funn.

Figur 6. Strandlinjekurve for Vevenstad i Averøy kommune etter skjema utarbeidet av David N. Simpson, mars 2001 (jfr. Svendsen & Mangerud 1987, Bondevik, Svendsen og Mangerud 1998).

4. Strategi og metode

Strategi og metode ble valgt ut fra terreng, arealbruk og vegetasjon i området. Utmarka ble overflateregistrert med tanke på å finne eventuelle gravminner. Prøvestikking ble brukt for å avklare spor fra steinalderen i enden av dyrkamarka. Det oppdyrkede arealet ble undersøkt ved maskinell sjakting, da det her var potensiale for å finne bosetning- og aktivitetsspor fra bronsealder/jernalder.

4.1 Visuell overflateregistrering

Metoden innebærer at markoverflaten blir registrert for å påvise funn av tufter, gravminner, dyrkingsspor o.s.v. Grunnen blir sondert ved hjelp av sonderingsbor, en ca. 1 meter lang metallstang der det er frest ut et spor som gjør det mulig å ta ut en profil av grunnen der en stikker. Ved mulige funn blir det gjerne åpnet en sjakt eller et prøvestikk for å påvise ildsteder, gulvnivå, dyrkingslag eller lignende, avgrense kulturminnene, og eventuelt ta ut kullprøver for datering.

4.2 Maskinell sjakting

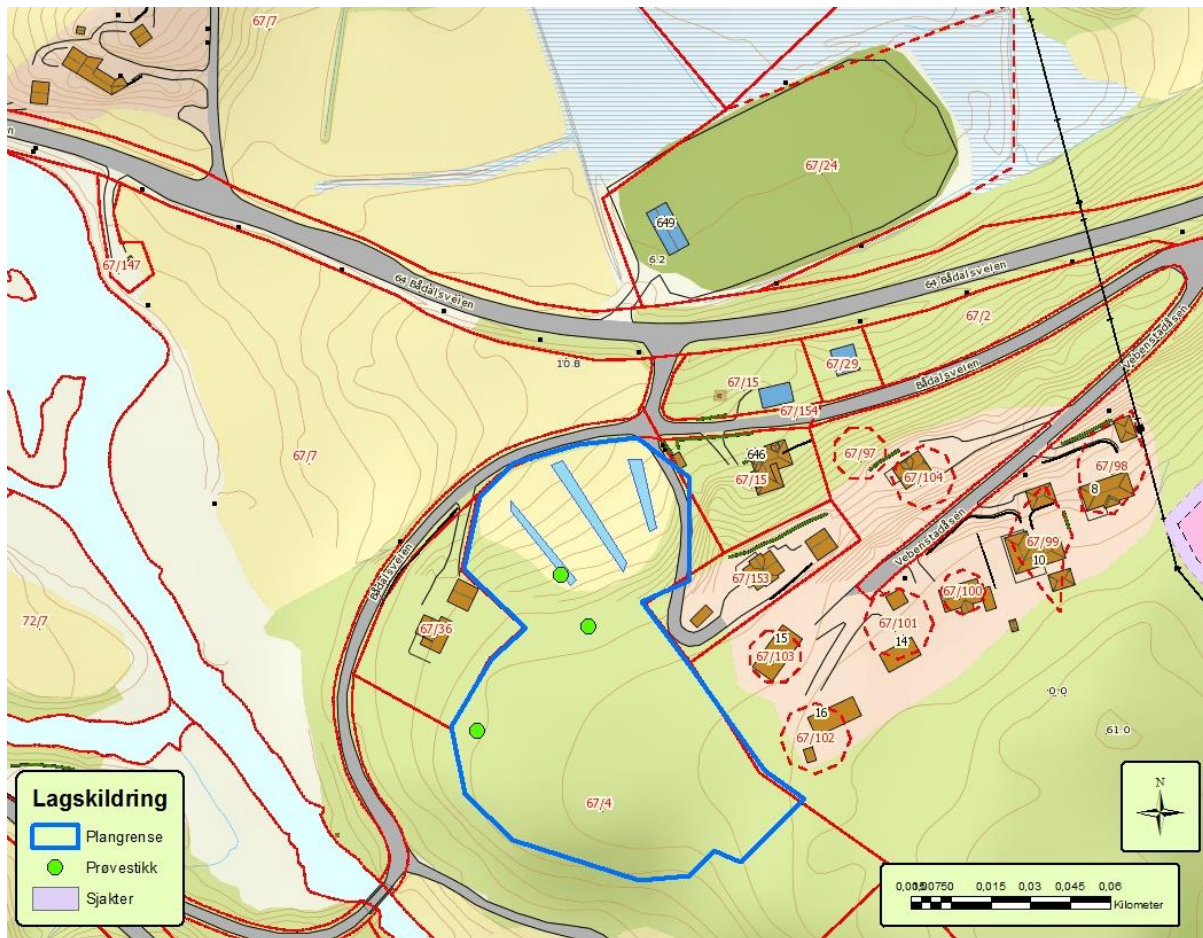
Metoden innebærer at en benytter gravemaskin med flatt graveskjær/pusseskjær til forsiktig å skrape av det øverste matjordslaget. Spor etter blant annet ildsteder og stolpehull etter hus kan være synlige i den sterile grunnen under. Sjaktene har en bredde på ca. 3 meter. Ved undersøkelse av større områder blir sjaktene lagt parallelt, med innbyrdes avstand på ca. 10-15 meter.

4.3 Manuell prøvestikking

Metoden innebærer at en bruker spade og fjerner torva i et ca. 40 x 40 cm stort område. Massene blir gravd opp mekanisk, bømte for bømte, og såldet i såld med 4 mm maskevidde. Såldingen fjerner jord, sand o.l. og gjør det mulig å påvise steinredskaper som økser og pilspisser, eller avfall fra tilvirkning av slike, som for eksempel flintavslag. Uttaksstedet for hvert bømtelag blir markert i profilen for hvert bømtelag, for eventuelt å kunne relatere funn til riktig jordlag. Både positive og negative prøvestikk blir kartfestet, for slik å kunne avgrense eventuelle lokaliteter.

5. Undersøkelsen

Registreringsarbeidet ble utført av Eirin Husby Frey i perioden 20-21 juni 2016 og utgjorde totalt 2 dagsverk.

Figur 7. Kart over sjakter og prøvestikk.

5.2 Prøvestikk

Det ble gravd 3 prøvestikk innenfor planområdet, samtlige var negative.

5.3 Sjakter

Det ble totalt åpnet 3 sjakter med maskin innenfor planområdet. Disse lå på det oppdyrkede arealet i nord. Sjaktene var 3 meter brede og varierte i lengde mellom 45 og 25 meter. Sjaktene ble lagt i retningen nordøst-sørvest. Matjordslaget var mellom 20-35 cm tykt. Undergrunnen bestod av sandholdig morene i vest og stein i øst. I nord ble det påtruffet grov sand. Dreneringsgrøfter og torvdannelse, spesielt mot øst, tyder på at området har vært fuktig. Alle sjaktene var negative.

Figur 8. Sjakter 1-3. Sett mot nord. Foto: Eirin Husby Frey

5.4 Dokumentasjon

Sjakter og prøvestikk ble fotografert og kartfestet. Det ble benyttet et Nikon D3000 kamera, og tatt 6 bilder (se vedlegg 1). Bildene er sortert, merket og arkivert ved bruk av Fotostation.

Kartfestingen ble gjort av Eirin Husby Frey ved bruk PDA/GPS og bearbeidet ved hjelp av ArcMap.

6. Resultat og konklusjon

Hele området er registrert jfr. Kulturminneloven § 9. Av metoder ble det både benyttet visuell overflaterregistrering, maskinell sjakting og manuell prøvestikking. Undersøkelsen resulterte ikke i funn av nye automatisk fredete kulturminner.

I førreformatorkisk tid ville ikke dette området hatt en like sentral plass som i dag. Bådalsveien er en nyere vei i historisk perspektiv. En eldre ferdselsåre har gått forbi Vebenstad og deretter på østsiden av kollen hvor planområdet ligger, forbi gården "Skaret" og gravfeltet like ved (ID92269). Gravfelt ble ofte anlagt i nærheten av ferdselsårer til lands og vanns. Ved å se på eldre kart over veifar fremstår plasseringen av dette gravfeltet som mer forståelig enn det gjør i dag. Planområdet har altså ligget et godt stykke unna hovedferdselsåren i Bådalen og, kan det antas, et stykke unna den forhistoriske gårdsbebyggelsen.

Da sjaktene ble åpnet viste dreneringsgrøfter og stedvis torvdannelse under matjordslaget at området tidligere har vært mye fuktigere opprinnelig enn det fremstår i dag. I tillegg var matjordslaget skrint. Dette, samt dreneringen peker mot at arealet trolig ble tatt i bruk til dyrking først i moderne tid og kan forklare fraværet av førreformatoriske funn.

Figur 9. Kart fra 1870 over Nedre Bådalen viser eldre veisituasjon. Hentet fra www.kartverket.no.

7. Litteraturliste

Bondevik, S., J. I. Svendsen & J. Mangerud 1998: Distinction between the Storegga tsunami and the Holocene marine Transgression in the coastal basin deposits of western Norway, *Journal of Quaternary Science*, 13(6): 529-537.

GISLink karttjeneste: <http://www.gislink.no/gislink/index.jsp>

Historiske kart: <http://www.kartverket.no/kart/historiske-kart/>

Riksantikvarens kulturminnedatabase Askeladden: <http://askeladden.ra.no>

Simpson, D. N. 2001: Excel spreadsheet prepared March 2001

Svendsen, J. I & J. Mangerud 1987: Late Weichselian and Holocene sea-level history for a cross-section of Western Norway, *Journal of Quaternary Science*, 2:113-132.

Tilvekst: *Tilveksten til arkeologisk avdeling, Vitenskapsmuseet. Elektronisk versjon.* I årene 1871-1981 har de årlige tilvekstbeskrivelsene til den arkeologiske samlingen på Vitenskapsmuseet blitt utgitt i trykt form i forskjellige tidsskrifter, henholdsvis årsberetningene til "Foreningen til norske fortidsminnesmerkers Bevaring", "Det kgl. norske videnskabers selskabs Skrifter" samt årbøker og årsberetninger til "Det kongelige norske videnskabers Selskab". Tekstdelen av tilvekstkatalogene fra 1871-1981 har, som en del av Dokumentasjonsprosjektet og Museumsprosjektet, blitt konvertert til elektronisk form.

Universitetsmuseenes arkeologiske gjenstandsamlinger: <http://www.unimus.no/arkeologi>

8. Fotoliste

DSC_0018.JPG

Planområdet med sjakter. Sett mot sør.

DSC_0016.JPG

Sjakt 1. Sett mot nord.

DSC_0015.JPG

Sjakt 2. Sett mot nord.

DSC_0014.JPG

Sjakt 3. Sett mot nord.

DSC_0004.JPG

Toppen av planområdet. Sett mot nord.

DSC_0001.JPG

Planområdet. Sett mot nord.

